

Література

1. www.ecoleague.net
2. file.menr.gov.ua
3. www.greenkit.net
4. www.kmu.gov.ua
5. ltava.poltava.ua
6. www.phildep.univ.kiev.ua
7. Національна доповідь України на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку // Ойкумена. — 1992. — №3. — С. 26–48.
8. Экологические проблемы Украины: вопросы и ответы / М.Б. Барабаш, В.П. Баштанник, И.А. Лях. — К.: Знання, 1989. — 48 с.

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ В УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Баришева В.С., Шиян І.О.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Ефективність реалізації управління в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки (далі — екологічного управління) безпосередньо залежить від якості його правового забезпечення. Серед держав пострадянського простору Україна має одну з найдавніших історій формування засад екологічного управління. У 1919–1930 роках вирішення питань охорони природи покладалось спочатку на секцію (з 1924 року — комісію) охорони природи Сільськогосподарського наукового комітету Народного комісаріату земельних справ республіки, яка проіснувала до 1928 року. А згодом повноваження з охорони навколишнього природного середовища стали виконувати природоохоронні органи, що діяли у складі Народного комісаріату освіти та проіснували до кінця 1930 року. Природоохоронна діяльність цих органів мала переважно фрагментарний характер, і основна увага зосереджувалася на заповідниках і інших пам'ятках природи.

Економічні проблеми і завдання, висунуті керівництвом Радянського Союзу (індустріалізація, колективізація, економічний розвиток), а також швидкі темпи їх здійснення не залишали місця для вирішення екологічних проблем, тому існуючі природоохоронні структури з їх незначними повноваженнями було ліквідовано, і тривалий час подібних структур взагалі не існувало. Окремі екологічні функції виконували органи, побудовані за відомчо-галузевим принципом. Близько 20 міністерств і відомств як на союзному, так і на республіканському рівнях, мали в своїй структурі підрозділи, наділені надвідомчими управлінськими (здебільшого контрольними) повноваженнями з охорони навколишнього середовища. Діяльність цих органів характеризувалася вузькою спеціалізацією, поєднанням функцій з експлуатації природних ресурсів і контролю над нею, неузгодженістю та паралелізмом дій. Лише після прийняття 7 січня 1988 року Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про корінну перебудову справи охорони природи в країні» було створено Державний комітет з охорони природи на союзному рівні, розпочався процес побудови ефективної системи органів спеціального екологіч-

ного управління. Характерно, що аналогічний державний комітет на республіканському рівні діяв в Україні вже з 1968 року, і досвід його роботи було успішно використано в процесі формування загальносоюзної системи державних органів екологічного управління.

Разом з тим, необхідно констатувати, що в Україні не було сформовано єдиної концепції екологічного управління. Про це свідчать, наприклад, постійні реорганізації органів екологічного управління.

У 1988 році Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 14 вересня створено Союзно-республіканський Державний комітет Української РСР з охорони природи на базі ліквідованого республіканського Державного комітету Української РСР з охорони природи та відповідних підрозділів міністерств і відомств, що здійснюють державний контроль і управління в галузі охорони навколишнього середовища та використання природних ресурсів на території Української РСР. Після проголошення України незалежною державою вищевказані процеси набули свого логічного розвитку через вдосконалення системи органів державного екологічного управління. У 1991 році на базі Державного комітету УРСР з охорони природи було створено Міністерство охорони навколишнього природного середовища України. Продовження та напрями адміністративної реформи в Україні знайшли своє відображення в Указі Президента від 15 грудня 1999 року «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади».

Вже у 2003 році, ґрунтуючись на Рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 6 червня 2003 року «Про невідкладні заходи щодо підвищення ефективності надрокористування в Україні», Президентом України було зроблено висновок про неефективність державного управління в галузі охорони довкілля, наявність серйозних недоліків у цій сфері, що призводить до нерационального використання природних ресурсів і негативно відбивається на навколишньому природному середовищі. Зважаючи на це, в Указі Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 червня 2003 року «Про невідкладні заходи щодо підвищення ефективності надрокористування в Україні» Кабінету Міністрів України було запропоновано в місячний строк подати пропозиції щодо підвищення ефективності державного регулювання у сфері надрокористування шляхом створення на базі Міністерства екології та природних ресурсів України Міністерства екології України та Державного комітету природних ресурсів України. Вже 15 липня 2003 року Указом Президента України замість звільненого з посади Міністра екології та природних ресурсів України В.Я. Шевчука призначено на посаду Міністра екології України Полякова С.В. Таким чином, відбулося призначення на посаду Міністра ще не існуючого міністерства. Лише 15 вересня 2003 року Указом Президента «Про заходи щодо підвищення ефективності державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів» було прийнято офіційне рішення про реорганізацію Міністерства екології та природних ресурсів України. І після цього в спільному порядку було проведено нове перепризначення міністра на нову посаду.

Таким чином, часті зміни функціональних обов'язків центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів свідчать про пошук такого варіанту побудови структури та зв'язків цього органу, при якому будуть досягатися цілі екологічного управління. Подібна ситуація характерна не тільки для України, а й для тих країн,

які ми відносимо до розвинутих, а також для новостворених держав, що з'явилися на теренах колишнього Радянського Союзу. Наприклад у Франції орган державного екологічного управління вперше з'явився у 1971 році і називався Міністерство охорони заповідників і довкілля. Протягом наступних 15 років було проведено низку (десять) реорганізацій з 1974 по 1991 рр.

Сучасний механізм організаційно-правового забезпечення стало природокористування та охорони навколишнього природного середовища в Україні повинен базуватися на співробітництві державних органів і громадян із перенесенням тягаря розв'язання екологічних проблем на власника джерела їх виникнення. Але сучасні заходи з урегулювання природокористуванням націлені на вдосконалення лише тієї частини, за яку відповідає держава.

Така робота активно ведеться і в Полтавській області. У регіоні розроблена і активно реалізується "Програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних екологічних пріоритетів Полтавської області на період до 2010 року". Вона спрямована на: поліпшення екологічного стану Полтавської області; удосконалення існуючої регіональної системи моніторингу (спостереження) навколишнього природного середовища; екологізацію продуктивних сил регіону, яка передбачає впровадження екологічно чистих технологій на техногенно-небезпечних підприємствах; поліпшення якісних показників демографічного стану в регіоні; досягнення природно-господарської збалансованості в соціально-екологічному розвитку регіону.

Результативність цієї програми повинна виявитись у налагодженні системи екологічного управління в полтавському регіоні, насамперед, в галузі раціонального природокористування, своєчасного впровадження заходів щодо уникнення та попередження негативних екологічних ситуацій, збереження навколишнього природного середовища, в тому числі біорізноманітності шляхом оптимізації регіональної природно-заповідної мережі, підвищення екологічної культури населення та ін. Усе це повинне спрацювати на ідею сталого розвитку регіону.

Література

1. www.ecoleague.net
2. ecolife.org.ua
3. ecoportal.univ.kiev.ua
4. www.greenparty.org.ua
5. www.mon.gov.ua
6. www.phildep.univ.kiev.ua
7. Хилько М.І. Політика превентивних екологічних заходів в Україні // Грані. Наук.-теор. і громад.-політ. альманах. — 2000. — № 1 (9). — С. 108–113.